

EL CÒMIC INFANTIL: UNA OPORTUNITAT D'ÈXIT

Jaume Vilarrubí
bibliotecari

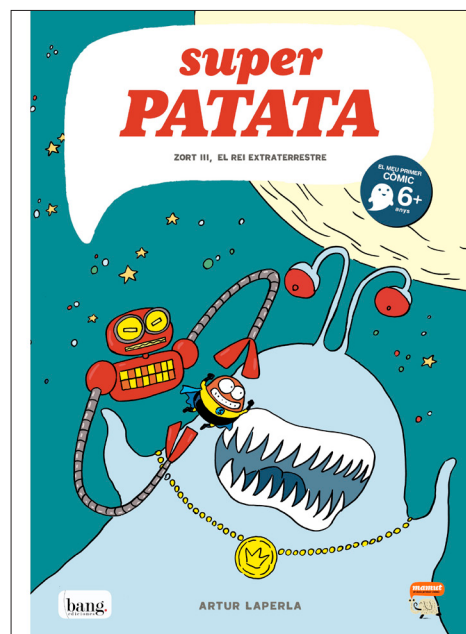
Introducció

El còmic com el coneixem, com un mitjà narratiu amb un llenguatge i uns recursos propis, neix amb voluntat didàctica i esperit pedagògic, especialment per instruir i transmetre mètodes de conducta, però també per divertir; recordem el mestre suís Rodolphe Töpffer (Ginebra, 1799-1846) i les seves seqüències narratives. Els receptors d'aquests experiments primigenis eren els seus alumnes. Per tant, sembla bastant evident que en aquest punt de gestació el còmic neix adreçat al públic infantil i juvenil. Això serà així durant dècades.

Avui dia, el còmic ens ofereix una diversitat de títols, autors, gèneres i formats del tot impensable fa dècades. El còmic adult fa molt temps que és una realitat reflex de tot tipus d'aspiracions culturals, socials i ciutadanes. L'epígraf *novel·la gràfica* ha ajudat a sortir de l'armari molts lectors amb dubtes, i actualment per fi els còmics són una lectura digna i a bastament reconeguda.

Tenim un context necessitat de lectors i molts lectors que potser encara no saben que ho són. Sabem per què llegim? I per què llegeixen els infants i els joves? La resposta és senzilla: busquen gaudir. Els éssers humans, com a animals que som, continuem sent instintius, i si un fet ens reporta plaer el voldrem repetir una vegada i una altra.

Sempre que llegim ens divertim? Aquest pot ser un punt de reflexió. Un infant petit tria basant-se en les respostes estimulants i els mons de textures i colors que li ofereixen els contes, i encara que no estigui capacitat per llegir alfabets sí que és capaç de llegir imatges i descodificar universos fixant-se tan sols en les emocions. Els primers anys de vida són assimilatius per absorció, la seva placa base està buida i qualsevol fet vivencial li reportarà referències a les quals

Volum de la sèrie Superpatata (Mamut).

podrà acudir després. És curiós com il·lustradors infantils clarament reconeguts pels quals els adults podem sentir devoció no interessin gens ni mica els petits, i això pot ser degut precisament a la seva absència referencial. Nosaltres tenim dins tot un univers de referents conscients i inconscients que omplen els nostres gustos i que ens condueixen cap a un autor o un altre. No obstant això, és tan lícita la tria que fa un nadó com la nostra; l'objectiu final continua sent l'estímul del plaer i la curiositat.

0-4 anys: d'on venim?

En aquesta franja, és notable la feina que ha estat fent Bang Ediciones, amb el segell Mamut, des de la seva irrupció el 2008: tot un estol de títols extraordinaria-

ris, de producció pròpia, amb volums que solen oscil·lar entre les trenta i les seixanta pàgines, repartits en diferents col·leccions, entre les quals destaquen: «+ 3 anys», «+ 6 anys» i «+ 9 anys», que òbviament estan dirigides a triar destinatari. També hi ha Sally-books, una editorial andalusa que des del 2015 ha estat editant títols per als més petits, amb paraules o sense, en la mateixa línia que Mamut i també de forma magnífica.

Exceptuant aquests dos casos i tenint en compte petites excepcions com *Els Mumin* (Coco Books) o *El petit pelut* (Editorial Base), cap editorial ha fet una clara aposta pels prelectors. Si més no, també hem de considerar que aquest perfil apareix en abundància en altres ofertes editorials de llibre infantil, amb les quals tenen més que cobertes les seves necessitats.

5-10 anys: per on transitem?

Ens trobem en un moment cabdal en la formació lectora del nen: l'aprenentatge es consolidarà fins a convertir-se en autònom, i tots els agents lectors que envolten l'infant estan expectants per veure si la lectura ve acompanyada del gust per llegir. No sempre passa; de fet, malauradament a vegades no passa mai, però en altres ocasions succeeix en el moment més insospitat; parlem del moment en què un llibre fa «bum!» i esclata per dins, i lliga el lector i la lectura per sempre més. Es tracta de fer coincidir el lector amb la seva lectura transformadora, detonadora del gust lector; si no apareix ara, esperem que sigui més endavant.

La relació de l'infant amb el suport lector passa dels àlbums, en què moltes vegades la lectura és acompanyada i les veus dels adults interpreten text i imatges a voluntat, a enfrontar-se amb autonomia a blocs de text cada cop menys il·lustrats i en lectura silenciosa. El llenguatge plenament intuïtiu de la narració gràfica acompanyada de bafarades, que ja no descriuen sinó que acompanyen i completen les imatges, fa del còmic un aliat poderós que no s'hauria de menystenir.

En aquesta franja, l'oferta es multiplica; oscil·lem entre lectures més innocents, com els meravellosos clàssics francobelgues –Tintín (Hergé), Astèrix (R. Goscinny i A. Uderzo), Espirú (Franquin), Lucky Luke (Morris), etcètera–, i títols més moderns però encara força fonamentats en els arguments clàssics de l'aventura o l'humor, i amb trames adequades per a l'edat –Yakari (Derib i Job), Naneta (Nob), Paula Crusoe (M. Domecq) o Astrid Bromuro (F.

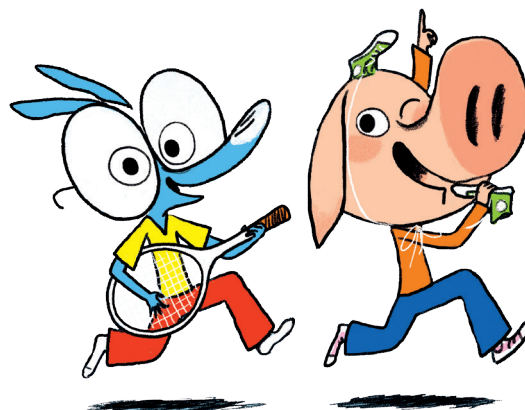
Parme). Cal destacar dues obres força més madures: *Solos* (B. Gazzotti i F. Vehlmann, Dibbuks) i *Bone* (J. Smith, Astiberri).

També m'agradaria ressenyar l'esforç de col·leccions com «Fuera Borda», de Dolmen Editorial, per recuperar títols vells del mercat de França que dècades enrere van ser prepublicats en diferents revistes i que continuen lluint una gran qualitat, malgrat que sembli que despertem més interès en els lectors antics que en els nous, coses de la nostàlgia i del poder adquisitiu.

Sigui com sigui, en la darrera dècada estem vivint una gran diversificació en l'edició dels títols infantils i juvenils: hi ha moltes editorials que aposten pel còmic, algunes de manera clara i decidida, mentre que d'altres busquen, de manera més tímida, temptejar el mercat. Moltes són petites, algunes petitíssimes, i el risc que assumeixen en cada títol mereix molt de respecte.

Ens podem preguntar què ha canviat formalment en els darrers quaranta anys: doncs s'ha trencat l'estructura de l'àlbum francès, tant físicament com estèticament. Ja no cal editar en els estàndards de quaranta-vuit pàgines, i molt menys històries necessàriament tancades al voltant de personatges franquícia de les diferents editorials –tot i que hi ajuda–; avui dia hi ha una diversitat de formats i paginacions que fa que sigui realment difícil trobar patrons o models d'edició clarament estesos i predominants –excepte en el món del manga, és clar.

Estèticament també s'ha avançat, i s'ha trencat amb el cànon franquinià. André Franquin (Etterbeek, 1924 - Saint-Laurent-du-Var, 1997) va ser qui va donar forma i va portar a la màxima expressió una manera de dibuixar que va esdevenir clàssica i molt copiada tant al mercat francòfon com al nostre; Ibáñez en podria ser el màxim exponent. La caricaturització ha agafat diversos camins, des d'estils més naïfs, com *Vampir* (J. Sfar, Fulgencio Pimentel) o *Ariol* (M. Boutavant i E. Guibert, HarperKids), ...

- a d'altres més innovadors i acolorits, com *Luces del Norte* (S. Melchior i C. Oubrierie, Norma Editorial), *Luces nocturnas* (L. Álvarez, Astiberri) o *El pavoroso miedo de Epifanía Susto* (Gauthier i Lefèvre, Norma Editorial). Observo que avui hi ha un grapat d'il·lustradors que tan aviat ens proposen còmics com àlbums, i que d'aquesta manera creen ponts entre els dos mons, que òbviament es retroalimenten, tant estèticament com formalment. L'exemple d'això és l'aparició cada cop més de títols que ens fan dubtar de què són: àlbums o còmics? Alguns exemples: *Swing* (J. Fazenda, Editorial Joventut), *Eléctrico 28* (D. Cali i M. Le Huche, Flamboyant) o *Lo que hay antes de que haya algo* (Liniers, Pequeño Editor).

11-16 anys: cap on anem?

Estem parlant d'unes edats en què hi ha lectors que pràcticament ja poden accedir a quasi tot tipus de lectures i continguts, on no cal que la imatge com-

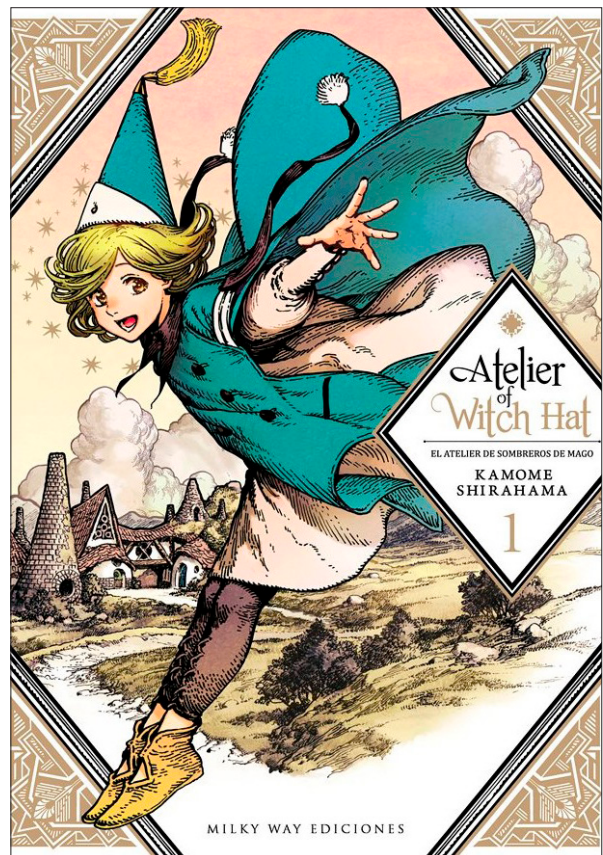
parteixi protagonisme amb el text i on l'extensió de les lectures ja no espanta. En aquests lectors, sí que comencem a veure patrons de lectures i clares militàncies de gèneres, estils i models. En un món en el qual els *youtubers* tenen un poder hipnòtic desmesurat que pot semblar que col·lapsi la demanda, encara hi ha esclatxes per als lectors apassionats que continuen necessitant literatura i evasió qualitatives.

Ens trobem amb una edat contradictòria, en què per una banda es deserta de la lectura i per l'altra trobem milers de lectors que veneren el manga. Amb uns codis particulars, el còmic japonès ha aconseguit que es llegeixi de dreta a esquerra. A més, utilitza un llenguatge dinàmic, amb abundants elements cinètics, caricaturitzacions, amplitud de temes, de gèneres i de demografies. D'altra banda, els títols es recolzen en productes audiovisuals. I n'hi ha d'adreçats expressament a un públic femení –ningu més havia pensat mai en les lectores?–, una recepta irresistible que els ha dut a un èxit extraordinari. Si a això hi afegim que la comunitat *otaku* és

Volum de la sèrie *Bola de Drac* (Planeta Còmic).

Volum de la sèrie *Atelier of Witch Hat* (Milky Way).

proactiva i conscient de tenir una gran diversificació d'activitats al voltant de la seva aposta d'oci, conclourem que el manga és un refugi prou atractiu per seduir legions de joves. Des de la irrupció del fenomen *Bola de Drac* (A. Toriyama, Planeta Còmic) fins a *Atelier of Witch Hat* (K. Shirahama, Milky Way), que podríem dir que és clarament un dels millors títols actuals, han passat vint-i-sis anys que han deixat diferents estrats de lectors en la nostra societat. Sagues tan disperss com *20th Century Boys* (N. Urasawa, Planeta Còmic), *Naruto* (M. Kishimoto, Planeta Còmic), *Ataque a los titanes* (H. Isayama, Norma Editorial), *Death Note* (T. Ohba i T. Obata, Norma Editorial) i *One Piece* (E. Oda, Planeta Còmic), per citar-ne algunes, han atrapat tants joves que el manga no pot passar desapercebut com un dels generadors de lectors més potents que tenim ara mateix, un agent sòlid i transversal que no mostra cap símptoma d'anar a menys, tot el contrari.

Un altre *fandom* prou potent és el del món dels superherois, històricament refugi de moltes generacions, i que actualment viu absolutament condicionat pels moviments de les grans produccions audiovisuals; estem parlant sobretot de Marvel i DC. En un procés de renovació constant per adaptar-se als capricis dels lectors nous, i que en contrapartida acaba desvirtuant el flux històric amb els lectors antics, tant Marvel com DC han estat capaces de desviar-se d'un dibuix històricament més fisiològic i més realista per adaptar-se als nous temps i deixar més llibertat a autors joves i innovadors, en molts casos amb estils de dibuix molt més exuberants i probablement influenciats per un dibuix, per dir-ho d'alguna manera, més europeu. Les dues editorials que els publiquen a casa nostra, Panini i ECC, estan fent un esforç per recuperar lectors infantils i juvenils amb múltiples versions superheroiques infantilitzades i llicències força conegudes com *Scooby Doo*, *Hotel Transylvania* o *Los Picapiedra*.

El mercat tampoc ha estat aliè a les adaptacions en paper de grans èxits televisius, com *Hora de aventuras*, *The Amazing World of Gumball* o *Over the Gar-*

den Wall, els tres títols de Norma Editorial. I d'altra banda també trobem l'efecte invers, de títols que han estat l'origen d'adaptacions animades, com és el cas de *Hilda* (L. Pearson, Barbara Fiore Editora).

I què passa amb els autors de casa nostra? Doncs el més llegit continua sent pels temps dels temps *Mortadelo y Filemón* (F. Ibáñez, Salvat), que atrau avis, pares i fills. D'altra banda, tenim autors que signen obres magnífiques i de gran èxit a França, com *GenPet* (Damián i Álex Fuentes, Dibbuxs), autors que treballen l'humor de manera excepcional, com Enrique V. Vegas amb els seus caps grossos, paròdies de les pel·lícules de moda; autors com Natacha Bustos, dibuixant de la popular *Moon Girl* (Panini) per a Marvel, o autors reconeguts com José Luis Munuera, que dibuixen les aventures de Zorglub (Dibbuxs) i, anteriorment, d'Espirú. De totes maneres, la tònica és la mateixa que en el còmic d'adults: els autors han de sortir a fora a guanyar-se el jornal, ja no queden revistes ni mercat on prepublicar (*Cavall Fort*, *El Tatano* o *Petit Sàpiens* en són tan sols reductes testimonials). Una altra via d'amortització són les traduccions, això sí, de fora cap a dins.

Què ens espera?

És difícil fer una projecció del món de la lectura, de la LIJ i dels còmics infantils, però probablement continuarem amb aquesta diversificació. La lectura segueix sent necessària, i, encara que els suports canviïn (probablement la proliferació de dispositius electrònics que permeten llegir cada cop serà més habitual en edats que potser no corresponen), el format orgànic del paper encara serà pertinent i estès: potser queda molt perquè els nadius digitals en prescindixin, si és que mai ho arriben a fer. D'altra banda, nosaltres a les biblioteques continuarem comprant, prescrivint i fomentant la lectura amb clubs, seleccions de títols, exposicions i tot el que estigui al nostre abast, perquè creiem que és una aposta d'oci i una font de coneixement apta, digna, moderna i meravellosa. Pot canviar l'escenari, però no els protagonistes! ●

Bibliografia

- GARCÍA, Santiago. *La novela gráfica*. Bilbao: Astiberri, 2010.
- GUIRAL, Antoni. *Cuando los cómics se llamaban tebeos. La Escuela Bruguera (1945-1963)*. Barcelona: Ediciones El Jueves, 2005.

- PINTOR IRANZO, Iván. *Figuras del cómic. Forma, tiempo y narración secuencial*. Bellaterra, Castelló de la Plana, Barcelona, València: Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Jaume I, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de València, 2017.